

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

URŠKA KOSEC

Diplomsko delo

**Vloga lektorja pri problemu purizma
v tradicionalnem in novodobnem mediju**

Mentorica:
red. prof. dr.
Erika Kržišnik

Univerzitetni študijski program
prve stopnje: Oddelek za
slovenistiko, nepedagoška smer

Ljubljana, april 2014

Izvleček

Diplomsko delo predstavlja vlogo lektorja pri problemu purizma v tradicionalnem in novodobnem mediju, in sicer ob komunikacijskem procesu avtor – urednik – lektor. V prvem delu obravnavam odlomke iz znanstvene publikacije *Dolgoročne spremembe okolja*, ki vključuje članke s tematiko arheologije in drugih (naravoslovnih) ved, kot sta arheozoologija in arheobotanika itd., ter odlomke iz člankov *Arheološkega vestnika* z bolj specializirano arheološko vsebino. V drugem delu so predstavljeni odlomki iz najproblematičnejših prispevkov spletnega mesta *The Editor*, podnaslovljenega kot »revija s stilom za današnjo generacijo«. Zanimalo me je, kako se kaže upoštevanje knjižnojezikovne norme in kje prihaja do težav pri lektoriranju na dveh popolnoma različnih področjih. To sem skušala podati z analizo urednikovega, avtorjevega in lektorjevega dela v poglavjih Lektorski posegi, Lektorske napake/pomote in Lektorjevo sodelovanje z avtorjem/urednikom. Hkrati gre za prikaz, kdaj je purizem oz. antipurizem lektorjevo, avtorjevo ali urednikovo delo zaviral in kdaj je bil konstruktiven.

Ključne besede: vloga lektorja, knjižnojezikovna norma, purizem, lektorski posegi, lektorske pomote/napake, lektorjevo sodelovanje z avtorjem/urednikom

Abstract:

The undergraduate thesis presents the role of the language editor within the concept of linguistic purism in traditional and modern day media through the communication process author - editor – language editor. In the first part of the thesis I shall present excerpts from the scientific publication *Dolgoročne spremembe okolja*, which includes articles from the area of archaeology and other (natural) sciences such as archaeozoology and archaeobotany etc., and excerpts from articles from the journal *Arheološki vestnik*, which deals with more specific archaeological content. In the second part I shall present the most problematic segments and contributions from the website *The Editor*, »the style magazine for today's generation«. My intention was to find out how compliance with the linguistic norm is demonstrated and where the editing problems in the two completely different areas are. That is why I have tried to analyze the editor's, the author's and the language editor's work in the chapters *The language editor's interventions*, *The language editor's errors / mistakes* and *The language editor's cooperation with the author / editor*. At the same time this is the demonstration of where language purism or anti purism interfered with the author's or the editor's work and when it was constructive.

Keywords: the role of the language editor, linguistic norm, linguistic purism, language editor's interventions, language editor's errors / mistakes, language editor's cooperation with the author / editor

Kazalo

1 Uvod.....	5
1.1 Teoretična izhodišča	6
1.1.1 Kaj je knjižnojezikovna norma	6
1.1.2 Trisestavinskost knjižne norme in načelo prožne ustaljenosti: pravopisna dogovornost	7
1.1.3 Kdo je lektor.....	8
1.1.4 Teorija lektoriranja.....	8
1.1.4.1 Problematika slovenskega purizma.....	9
2 Opis gradiva: <i>Arheološki vestnik</i> in <i>Dolgoročne spremembe okolja</i>	18
2.1 Vrsta medija	18
2.2 Sporočevalec, naslovnik.....	18
2.3 Politika uredništva.....	19
3 Gradivo: <i>Arheološki vestnik</i> in <i>Dolgoročne spremembe okolja</i>	21
3.1 Lektorski posegi.....	21
3.1.1 Besedoslovna ravnina.....	21
3.1.2 Skladenjska ravnina	25
3.2 Lektorske pomote/napake	26
3.2.1 Izrazna in oblikoslovna ravnina	26
3.2.2 Besedoslovna ravnina.....	27
3.2.3 Pomenska ravnina	30
3.3 Lektorjevo sodelovanje z avtorjem/urednikom	31
3.3.1 Besedoslovna ravnina.....	31
4 Opis gradiva: Spletni portal <i>The Editor</i>	33
4.1 Vrsta medija.....	33
4.2 Sporočevalec in naslovnik	33
4.3 Politika uredništva	34
5 Gradivo: Spletni portal <i>The Editor</i>	36
5.1 Lektorski posegi.....	36
5.1.1 Izrazna ravnina	37
5.1.2 Besedoslovna ravnina.....	38

5.1.3 Besedilna ravnina	39
5.1.4 Pomenska ravnina	40
5.2 Lektorske pomote/napake	42
5.2.1 Besedoslovna ravnina.....	42
5.2.2 Besedilna ravnina	45
5.2.3 Skladenjska ravnina	49
5.2.4 Pomenska ravnina	51
5.3 Lektorjevo sodelovanje z avtorjem/urednikom	53
5.3.1 Besedoslovna ravnina.....	53
5.3.2 Pomenska ravnina	59
5.3.3 Problem avtorja	60
3 Ugotovitve.....	62
4 Povzetek.....	67
5 Viri in literatura.....	69

1 Uvod

Lektor naj bi se samovoljnim in malomarnim posegom v besedilo izognil tako, da bi intenzivno sodeloval z avtorjem besedila. To bi ga odvrnilo od velike skušnjave, da nekaj »popravi« samo zato, ker je njemu osebno bolj všeč ali ker se mu bolje sliši. Avtorjeva pravica pri tem je, da »lektor vsak svoj popravek strokovno utemelji in mu pri tem svetuje, vendar pa naj končno odločitev vedno sprejme avtor sam« (Bizjak 2010: 87). Redakcijski postopek bi hkrati moral predvidevati in dopuščati čas za timsko delo, ki bi avtorju omogočal, da besedilo pred objavo ponovno pregleda in z lektorjem predebatira morebitne nejasnosti (prav tam, 87). Ker želim predstaviti problem lektorskega dela v praksi, bom v diplomski nalogi obravnavala tiste odlomke besedil, pri katerih so se pojavljale najrazličnejše motnje v komunikacijskem procesu avtor – urednik – lektor. Med analiziranjem gradiva pa se je izkazalo, da je bil vzrok za tovrstne motnje največkrat prav problem purizma. Zato bom skušala ob primerih pokazati, kdaj in v kakšni meri purizem oz. antipurizem lektorjevo, avtorjevo in urednikovo delo zavira, kdaj pa je konstruktiven.

V prvem delu naloge obravnavam odlomke iz znanstvene publikacije *Dolgoročne spremembe okolja* (<http://iza2.zrcsazu.si/sites/default/files/9789612543761.pdf>) (v nadaljevanju *DSO*) s področja arheologije in drugih (naravoslovnih) ved, kot sta arheozoologija in arheobotanika itd., ter članke revije *Arheološki vestnik* (v nadaljevanju *AV*) (<http://av.zrc-sazu.si/>) z bolj specializirano arheološko vsebino. V drugem delu so predstavljeni odlomki prispevkov spletnega mesta *The Editor* (v nadaljevanju *TE*), podnaslovljenega kot »revija s stilom za današnjo generacijo« (<http://theeditor.si/>). Izbrala sem tista besedila, ki so vzbujala puristične reakcije: 7 besedil s prvega področja in 25 z drugega. Najprej podajam teoretična izhodišča s pojasnilom, kaj je knjižnojezikovna norma, sledi kratka razlaga teorije lektoriranja. Naslednje podpoglavje zajema definicijo purizma in rezultate ankete, delovni pogoji v okviru posameznega medija pa so prikazani v pragmatičnih poglavjih Vrsta medija, Naslovnik in sporočevalec in Uredniška

politika. Poglavje Gradivo obsega analizo popravkov, ki so razvrščeni po točkah Lektorski posegi, Lektorske pomote/napake in Lektorjevo sodelovanje z avtorjem/urednikom. S tem želim omogočiti posreden vpogled v stanje knjižnojezikovne norme, hkrati pa tudi pokazati, kakšen je odnos do nje v okviru posameznega medija. Moja hipoteza je, da so avtorji in uredništvo pri publikaciji *DSO* in v reviji *AV* zaradi narave medija knjižnojezikovni normi bolj naklonjeni in hkrati tudi bolj puristično naravnani. Zaradi produktivnejšega sodelovanja in dovolj odmerjenega časa za timsko delo naj bi bilo tudi manj nesporazumov in lektorskih pomot. Na spletnem mestu *TE* naj bi bili na drugi strani zaradi narave medija samega knjižnojezikovni normi manj zvesti in tudi bolj protipuristično nastrojeni. Nesporazumov in posledičnih lektorskih pomot zaradi neurejenega odnosa lektor – urednik – avtor, predvsem zaradi povprečne starosti članov uredništva, pa naj bi bilo več. Pri tem me je zanimalo, katera in kakšna so mesta, kjer prihaja do napak, površnosti in nesporazumov na obeh straneh in kaj so natančnejši vzroki zanje.

1.1 Teoretična izhodišča

1.1.1 Kaj je knjižnojezikovna norma

Ker se v svojem diplomskem delu ukvarjam s problemom prevzemanja tujega, podajam definicijo knjižnojezikovne norme v odnosu do prevzemalnega jezika. Kot pravi Vidovičeva, gre v tem primeru torej za zbir vseh tvornih jezikovnih lastnosti, in sicer vseh (jezikovno)funkcijskih in (jezikovno)identifikacijskih prvin, ki so v primeru slovenščine [in v okviru evropskih jezikov] hkrati tudi narodnoidentifikacijske (Vidovič Muha 1991: 18). Norma določenega jezika je načeloma izvorno dvovrstna. Po eni strani je nastala iz lastnega jezikovnega sistema, iz prvin lastne potencialne norme torej, ko so se te socializirale in prešle v rabo, po drugi pa iz prvin norme jezikovnega sistema prevzemalnega jezika. Te

so seveda znova prepoznavne iz rabe, ki je prešla ali obšla morebitni filter jezikovne politike (Vidovič Muha 1995: 154). Vidovičeva (prav tam) hkrati poudarja, da je kolikost deleža normativnih prvin tujega jezikovnega sistema vsaj do določene mere odvisna od jezikovne politike v smislu konstitutivne prvine jezikovne kulture. Zlasti pri jezikih z manjšim številom nosilcev je pomen smiselnega, za jezikovno delovanje še vedno konstruktivnega jezikovnonormativnega filtra nasproti vplivom norme drugega (tujega) jezikovnega sistema poglobljen. Vidovičeva obenem podaja (1991: 18), da izhaja jezikovna norma posameznih zvrsti iz prvin splošne jezikovne norme in iz razločevalnih (definijskih) prvin posameznih zvrsti. Tu ima posebno mesto knjižni jezik, naravna, a vendarle po dogovoru nastala jezikovna različica. Norma knjižnega jezika je tako podvržena neprestanemu jezikovnokulturnemu vrednotenju.

1.1.2 Trisestavinskost knjižne norme in načelo prožne ustaljenosti: pravopisna dogovornost

V okviru PLK (zlasti B. Havránek) je bila v 30. letih prejšnjega stoletja jezikovna norma opredeljena kot jezikovni sistem in njegovo srečevanje z živo jezikovno rabo (uzusom), medtem ko je knjižnojezikovna norma odvisna še od (jezikoslovnega) uravnavanja oz. intervencije (Bizjak 2010: 41–42). Obstaja torej razkorak med standardizirano (tj. (pred)pisano) različico jezika in vsakodnevno govorico, ki odseva tudi odklone od kodificiranega, pri čemer se po Mathesiusu upošteva načelo prožne ustaljenosti, ki je kontinuiran proces. V zadnjih desetletjih se ta kaže kot iskanje točke ravnovesja med prestižnostjo ustaljenih jezikovnih zgradb, normiranih s predpisom, in raznolikostmi vsakodnevnega govorjenega jezika ter jezika marginalnih kulturnih okolij (Dobrovoljc, Jakop 2011: 14). Pravopisno dogovornost je torej najprej mogoče označiti kot konsenz v širši družbeni skupnosti, ki ga zajamemo s pojmom jezikovna norma. Hkrati pa se ga lahko razume tudi kot konsenz v stroki, se pravi kot pripravljenost širše skupine

normodajalcev za demokratično soglasje glede izbire vsem »ustrezne« normativne osnove novemu predpisu oziroma kodifikaciji (Dobrovoljc, Jakop 2012: 7).

1.1.3 Kdo je lektor

Beseda lektor izhaja iz latinščine (lector) in pomeni bralec, sicer pa označuje [večinoma] jezikoslovno univerzitetno izobražene ljudi, ki pri založbah, uredništvih in podobnih ustanovah (vendar ne na univerzi) skrbijo predvsem za pravilen, torej knjižnonormativno in jezikovnosistemsko ustrezen, toda tudi dognan in razumljiv jezik v javnosti (Vesel Košmrlj 2009: 65). Hkrati je treba poudariti, da slovenistična izobrazba ni pogoj za dobro lektorsko delo. Vsi, neslovenisti in slovenisti, pa lahko svoje jezikoslovno znanje izpopolnjujejo tako, da se udeležujejo lektorskih predavanj in delavnic.

1.1.4 Teorija lektoriranja

Teorija lektoriranja kot nauk oziroma skupek načel o dejavnosti lektoriranja z logičnimi, med seboj hierarhično urejenimi razmerji njenih sestavin ali elementov naj bi na prvem mestu sledila, kot je nerodno zapisala Košmrljeva, normiranemu jezikovnemu sistemu.¹ Gre namreč za normiranje v skladu z jezikovnim sistemom, ki je uzaveščeno v priročnikih – pravorečju, pravopisu, slovnici, slovarju, besediloslovju. Z lektorskimi posegi v besedilo bi morala biti najprej dosežena jezikovna ustreznost glede na oblikovno (oblikoslovje in skladnja), besedijsko (besedoslovje s frazeologijo) in besedilno ravnino (besediloslovje) (Toporišič, 1992: 75 v Vesel Košmrlj, 2009: 65). Lektorji bi se ob svojem delu morali zavedati, da je njihova vloga v sklopu prizadevanja za jezikovno kulturo ali za učinkovito družbeno komuniciranje zgolj »zasilna in dopolnilna«. Omenjeno poslanstvo bi z lektoriranjem lahko nadgrajevali v smislu ne le

¹ Jezikovna norma po Vidovičevi (1995: 154) nastane iz jezikovnega sistema, zato jezikovni sistem ne more biti normiran, mogoče je le normiranje v skladu z jezikovnim sistemom.

sprotnega popravljanja besedil, ampak vzgajanja njihovih piscev; nikakor pa ga ne bi smeli presegati s samovoljnim ali okostenelim oblastništvom nad normo (Dular, 1986: 66 v Vesel Košmrlj, 2009: 65). Predpis in raba se včasih tudi razhajata, dober lektor, katerega sposobnosti sicer še nihče ne preverja (lektorska licenca je še v pripravi), pa je zadolžen, da ju približuje. Za strokovno in verodostojno odločanje v takšnih primerih teorija lektoriranja zajema tudi poznavanje sociolingvistike, pragmatike. Poleg teoretičnega znanja so za lektoriranje potrebni tudi veselje do dela z besedili, načitanost, smisel za nazornost, čut za slog in splošna razgledanost (Vesel Košmrlj 2009: 65–66).

1.1.4.1 Problematika slovenskega purizma

Teorija lektoriranja predpostavlja delo v idealnih pogojih, v praksi pa je to drugače. Izkazalo se je namreč, da je v specifičnem slovenskem prostoru na urednikovo, avtorjevo in lektorsko delo pomembno vplivala prav problematika purizma. Že sam pojem purizma ni enoznačen (tu se bom posvetila purizmu v jezikovnem smislu), poleg tega obstaja več vrst purizma, zato je razmeroma težko zajeti njegovo bistvo.

SSKJ pojmuje purizem z negativnim predznakom: purízem -zma m (i) lingv. pretirano prizadevanje za čist jezik, zlasti z izločanjem tujih prvin: zagovarjati, zavračati purizem/jezikovni purizem. Sledi Toporišičeva definicija v *Enciklopediji slovenskega jezika* (1992: 238, 239), ki predstavlja purizem v nekoliko širšem smislu, torej kot negativno razmerje do (po nepotrebem) prevzetega ali do prevzemanja iz enega jezika v drugega. »Pojavlja se kot obrambna reakcija na preveč po nepotrebem prevzetega, še posebej, če se na podlagi prevzetega delajo negativni sklepi glede vrednosti prevzemalnega jezika oz. njegovega nosilca«. Iz te definicije se v nasprotju z definicijo *SSKJ* že da razbrati, da ne gre zgolj za »pretirano prizadevanje za čist jezik«. Vendar pa se Toporišič hkrati še vedno posveča ksenofobičnemu purizmu, kar je razumljivo, saj je ksenofobični purizem po Thomasu arhetipska puristična usmeritev (Kalin

Golob 2008: 16). Če povzamem Thomasovo definicijo, je prvi ksenofobični purizem, po njegovem mnenju nevtralni, nezaznamovani purizem, usmerjen proti zunanjim ciljem (proti prvinam drugih jezikov), njegova merila so neracionalna. Drugi tip purizma pa je zaznamovan glede na ksenofobičnega, prilagojen je nekaterim razumskim merilom, gre za vidik kultiviranja jezika. Thomas (1991: 158, 159) namreč slovenski purizem uvršča k ksenofobičnemu in ga glede na vzorec imenuje razvojni. Ta nastaja kot »vrednostni pojav zgodaj v razvoju knjižnega jezika, ni izpostavljen radikalnim spremembam v usmeritvi in svoj vrh doseže med standardizacijo ter se sprosti, ko knjižni jezik doseže avtonomnost, prestiž in varnost polne rabe« (Thomas 1991: 159).

Najpopolnejša je torej prav Thomasova definicija, v okviru katere so razdelane vse vrste purizma, ki je hkrati pojmovan splošneje, neodvisno od prisotnosti »zunanjega« jezika. Thomas namreč označuje purizem kot poskus postaviti tak vzorec za kodifikacijo jezika, ki izhaja iz sprejemljivosti jezikovnih prvin glede na izvor. Purizem želi zapreti jezik pred prvinami, ki so izvorno nesprejemljive, in ga odpreti za sprejemljive. Tipi purizma so v slovenskem jezikoslovju obravnavani v dveh oblikah (prim. Korošec 1985: 60–73; Vidovič Muha 1998: 24; Kalin Golob 1996; 1998; 2003: 99–122), poimenovanih zmerni (konstruktivni ali pozitivni) in skrajni (negativni ali zaviralni) purizem (Kalin Golob 2008: 18). Ker se v diplomskem delu ukvarjam z vprašanjem (ne)koristnosti purističnih intervencij, sem se odločila, da bom za purizem v zmerni in purizem v skrajni obliki raje uporabljala izraza konstruktivni in zaviralni purizem. Po vzoru Thomasove tipologije (1997: 134) obravnavam naslednje tipe purizma: ksenofobični, elitistični, etnografski, reformistični, arhaizirajoči purizem ter protipuristično reakcijo, tj. antipurizem. Pri že omenjenem ksenofobičnem purizmu se jezik lahko na splošno zapira pred zunanjimi vplivi, lahko pa gre za nastrojenost proti prevzetim besedam in kalkom iz določenega jezika (Thomas 1997: 137). Tu se ne strinjam s trditvijo Kalin Golob (2008: 19), da je ksenofobični purizem vselej skrajna oblika purizma, saj menim, da lahko obstaja tako konstruktivni kot tudi zaviralni ksenofobični purizem, res pa je, da je težava v slabšalni konotaciji izraza *ksenofobični*. Puristi se lahko hkrati sklicujejo tudi na

starejše razvojne stopnje jezika in s tem izključujejo sodobne elemente, tj. arhaizirajoči purizem. Obratna puristična težnja, ki izključuje starejše elemente, pa je, da je treba jezik prenoviti, tj. reformistični purizem. Nekateri puristi želijo ostati zvesti jeziku ljudstva, pri čemer gre za etnografski purizem, ali izvajajo elitistični purizem, ko se skušajo zgledovati po jeziku elite. Nazadnje je po Brozoviću (1970: 75–81) tu še protipuristična reakcija na rezultate puristične intervencije, tj. antipurizem (Thomas 1997: 134). Kot že rečeno, je razlika med naštetimi petimi tipi v perspektivi: zunanja je značilna za ksenofobični purizem, ki je nezaznamovan, notranja pa za vse ostale tipe, ki so zaznamovani (Kalin Golob 2008: 16), torej od njega odvisni.

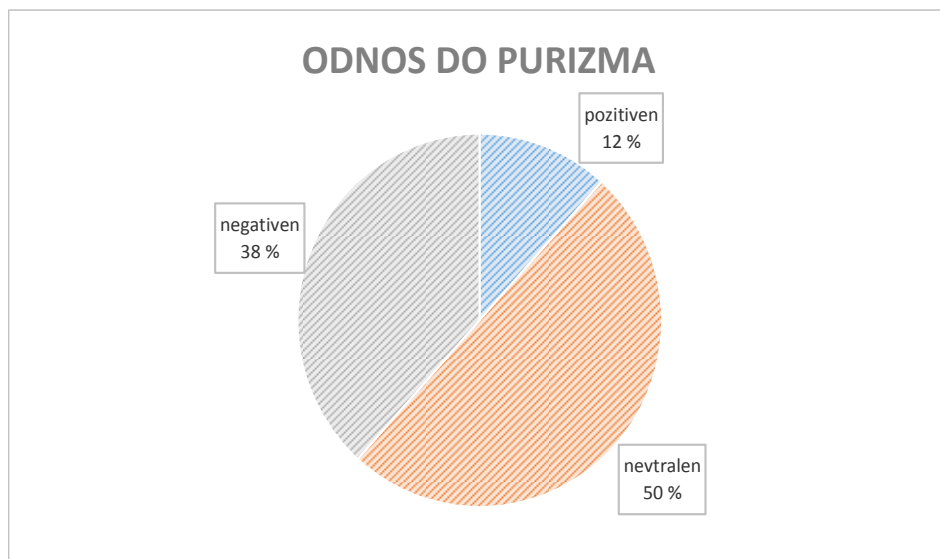
Thomas v svoji razpravi izpostavi tudi vlogo slovenskega purizma v zgodovini slovenskega knjižnega jezika, in sicer tako, da predstavi zunanje in notranje dejavnike, ki so ogrožali jezik. Od zunanjih sta bili to predvsem nemščina in srbohrvaščina. Ksenofobični purizem je bil vzrok za izločitev večine nemških prevzetih izrazov iz knjižnega jezika ter nadomeščanje z izrazi, prevzetimi iz drugih slovanskih jezikov, in kalki. Ker je večina prevzetih izrazov iz nemščine ostala v pogovornem jeziku, se je knjižni jezik od njega oddaljil. Poskus izločanja številnih skladenjskih in frazeoloških kalkov iz jezika pa je bil hkrati v celoti gledano neuspešen, seveda iz praktičnih razlogov. Kljub temu pa je puristični odziv na te prikrite vplive odigral pomembno simbolno vlogo, in sicer tako, da je utrdil slovensko jezikovno identiteto v zavesti slovenske jezikovne skupnosti (Thomas 1997: 146–147). Kar zadeva notranje dejavnike, je kot odgovor na nemško nevarnost treba izpostaviti smer etnografskega purizma, ki se sicer začel v 1. pol. 19. stol. z vplivno osebnostjo Jerneja Kopitarja in je utemeljevala normo knjižne slovenščine na »ljudskem jeziku«. Puristi v 2. pol. 19. stol. pa so pod vplivom ksenofobičnega purizma proti germanizmom, kot pravi Thomas, skušali arhaizirati in slovanizirati pravopis in oblikoslovje knjižnega jezika. To je marsikdaj vodilo v hiperkorektnost in pikolovstvo, in tako je ponovno nastal razkorak med knjižnim jezikom in rabo. Ker je slovanizacija na Slovenskem pomenila predvsem prevzemanje srbohrvatizmov, se je znova pojavila obrambna reakcija: ksenofobični antisrbohrvaški purizem. Ta je v 2. pol. 19. stol. skupaj z

etnografskim purizmom služil kot protiutež arhaizaciji in slovanizaciji, da se knjižni jezik ne bi pretirano oddaljil od rabe. Thomas zato meni, da je puristično poseganje v knjižno slovenščino v glavnem mogoče označiti kot zmerno in neobremenjeno s skrajnostmi (Thomas 1997: 137–138).

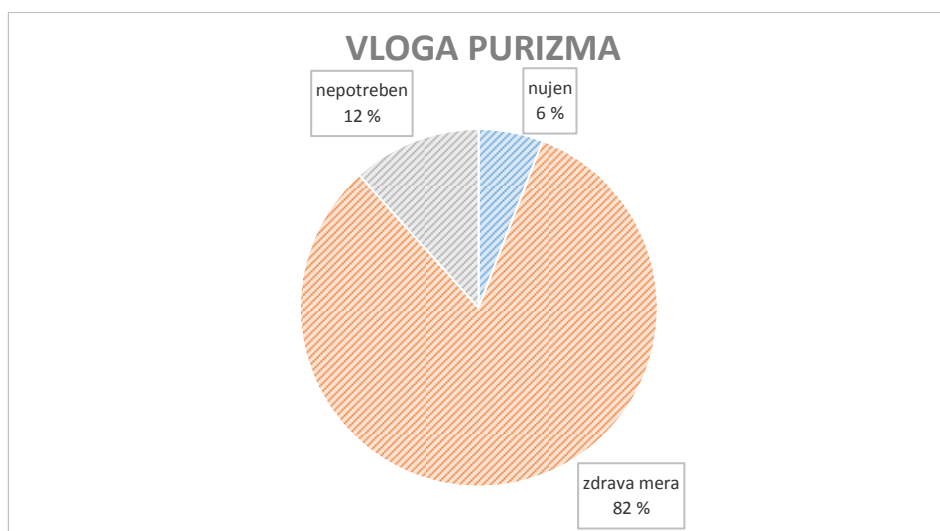
Da bi s pomočjo Thomasove razprave o slovenskem purizmu ovrednotila svojo prakso, sem za to večno sporno področje pripravila anketo o odnosu do purizma med strokovnjaki, torej slovenisti. Število vseh anketiranih je 54. 2 anketi sem izločila, ker anketirani osebi, kot kaže, nista dobro seznanjeni s pojmom purizma. Ostalih 52 odgovorov sem razporedila glede na opredelitev odnosa do purizma, pomembnost njegove vloge in njenega razumevanja. Rezultati kažejo, da je purizem v skladu z definicijo SSKJ bolj negativno kot pozitivno vrednoten, tako so ga označili tudi tisti anketiranci, ki se jim sicer zdi smiseln. Pozitivnih odzivov je le 6, negativnih 20, prevladujejo nevtralni, 26. Večina, torej 43 anketirancev, se strinja, da je purizem najučinkovitejši, ko je njegova mera zdrava, nujno potreben v vsakem primeru se zdi 3, nepotreben 6 anketirancem. Večina, torej 40 anketirancev, ga razume v širšem smislu, pri čemer so 4 izmed njih opozorili, da bi morala zaradi kompleksnosti samega pojma vprašanje zožiti. 3 anketiranim se zdi purizem nujen, razumejo pa ga kot obrambo pred vplivi tujega. Vzrok za to je verjetno strah pred ogroženostjo jezika, torej ksenofobični purizem. 3 anketiranci ga pojmujejo kot čiščenje, torej elitistični purizem, stvar prestiža. Purizem se jim zdi skoraj nujen v zapisanem in govorjenem knjižnem jeziku, hkrati pa poudarjajo, da je v vsakdanji rabi nepotreben (ankete št. 8, 51 in 52). 6 anketirancev ga razume kot pretiravanje, pri tem izpostavljajo ksenofobični, arhaizirajoči in reformistični purizem.

Naletela sem tudi na nestrokovno mnenje, ki pravzaprav posredno izkazuje puristično naravnost anketirane osebe. Gre za anketo št. 26, sicer vključeno v obravnavo gradiva. Anketirana oseba je na eni strani zatrdila, da ima pozitiven odnos do prevzemanja, na drugi pa, da bi bilo treba uporabnikom predlagati »novo obliko neke besede, preden jo izumijo sami«. Ustaljeni neologizem *všečkati* se ji zdi nesistemski in neblagoglasi, kar seveda nikakor ni sprejemljiva

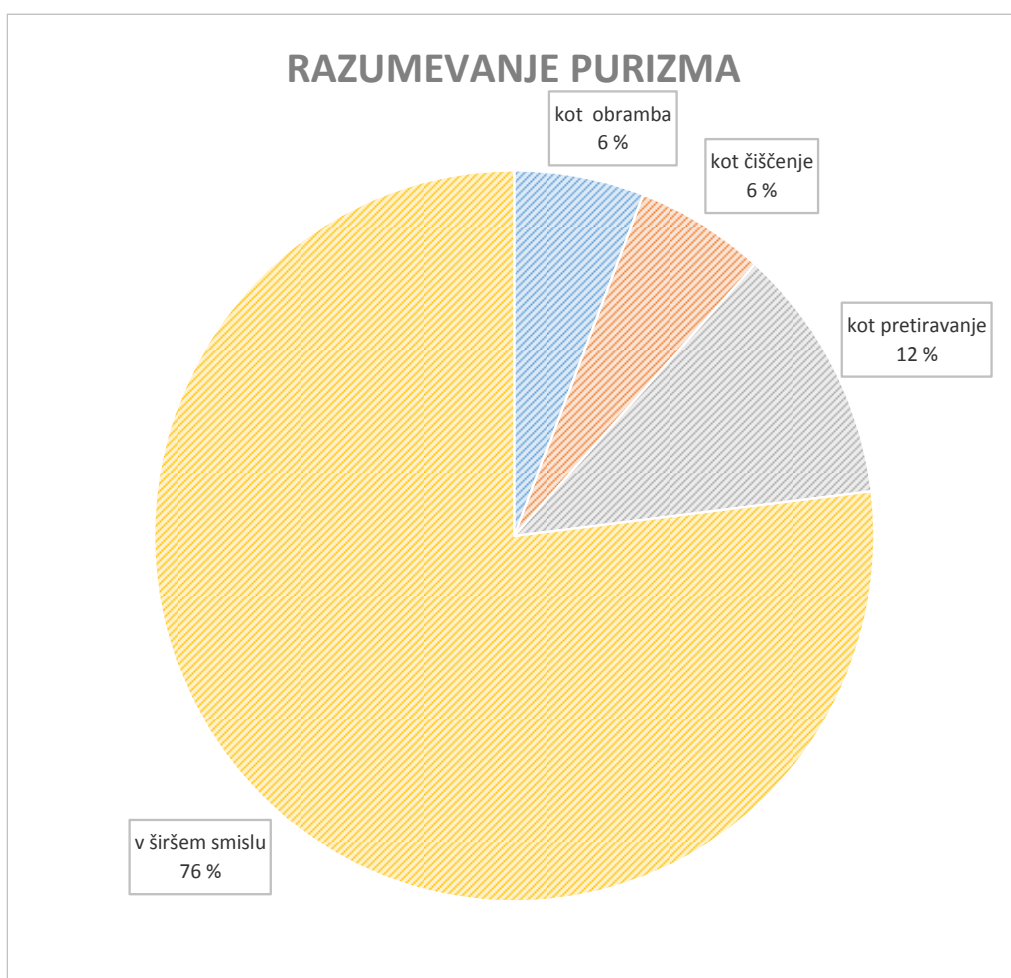
strokovna razlaga. Prvič, *všečkati* je povsem sistemski glagol, blaglasnost pa je subjektiven kriterij. Presojanje je v tem primeru brezpredmetno, saj se je oblika *všečkati*, kot kaže raba, v knjižnem jeziku že ustalila. Hkrati pa je predlog anketirane osebe, torej *všečniti*, ki je pravzaprav dovršnik, pomensko ožji in zato že sam po sebi manj primerna oblika za rabo kot *všečkati*. Tu gre torej za tipičen primer osebne ideologije in s tem zaviralnega elitističnega purizma.

Sl.1: Odnos do purizma

Sl. 2: Vloga purizma

Sl. 3: Razumevanje purizma

Tabela 1: Vrste purizma

Ksenofobični purizem	18	- 9	+ 4
Elitistični purizem	+12	5	-4
Reformistični purizem	- 9	3	+ 1
Etnografski purizem	+5	-2	0
Arhaizirajoči purizem	4	-3	+0

Legenda: nevtralnno (), pozitivno (+), negativno (-)

Odgovore sem razvrščala tudi na podlagi prisotnosti posameznih vrst purizma in jih razporedila v skupine. Izpostavila sem najrelevantnejša mnenja anketirancev. Do največkrat omenjenega ksenofobičnega purizma prevladuje nevtralni odnos, pri čemer gre najpogosteje za razmerje slovenščina : angleščina in slovenščina : srbohrvaščina. Anketirane osebe so opozorile na to, da mora znanstveni jezik ustrezati nekaterim tujejezičnim pravilom. Hkrati pa se sprašujejo, do kakšne mere dopuščati, da tuja skladnja, besedje in frazemi vplivajo na naše izražanje (anketa št. 4). Anketiranci so sicer na splošno proti poslovenjanju določenih besed, ki so v slovenščini čisto domače oz. so se vkoreninile (anketa št. 18). Nekateri anketiranci so izpostavili negativni vidik ksenofobičnega purizma. Tokrat so imeli v mislih razmerje nemščina : slovenščina, torej da se nekatere besede, prevzete iz nemščine, govorcem v današnjem času zdijo nezaznamovane znotraj knjižnega jezika (anketa št. 28). Izpostavljeno je tudi razmerje srbohrvaščina : slovenščina, tj. arhaični srbohrvatizmi ali germanizmi iz starejše literature, ki so odraz tedanjega jezikovnega stanja (anketa št. 41), tujke pa pomagajo tujcem pri učenju drugega/tujega jezika (anketa št. 36). Ksenofobični

purizem je le redko obravnavan pozitivno. Tako ga pojmujejo anketiranci, ki so proti takšni praksi, da se uporablja pri pouku angleški jezik. Moteče se jim zdi pogovarjanje v angleščini na socialnih omrežjih, ker se predvsem mlajšim govorcem slovenščine tak jezik, kot nemščina v Prešernovih časih, zdi imenitnejši (anketa št. 2). Elitistični purizem je največkrat pozitivno pojmovan. Anketiranci menijo, da je treba skrbeti za čist jezik, pravilno in lepo slovensko govorico bi morali ceniti vsi (anketa št. 45). Lepše je, če bi uporabljali zgolj slovenske besede (anketa št. 43), nivo v tiskani knjigi pada (anketa št. 20), pri čemer so mišljeni romani, napisani v slengu. Do neke mere problematični sta mnenji, da vsak, ki govori slovensko, še ni primeren, da tudi presoja o takšnih zadevah (anketa št. 4), ter to, da jezik ogrožata neznanje in slaba izobrazba govorcev, ne pa tuji jezikovni vplivi (anketa št. 54). Na elitistični purizem je tudi nekaj negativnih odzivov, npr. argument, ravno nasproten odgovoru z ankete št. 20, da tudi besedje iz slenga lahko prehaja v knjižni jezik (anketa št. 29).

Nekateri anketiranci so izpostavili to, da jezik zaradi takšnih posegov postane prisiljen, torej ne tak, kot ga govori večina ljudi (anketa št. 30). Relevantno se zdi tudi mnenje, da se poskusi nasilnega slovenjenja niso obnesli, ker so rezultat politične (in osebne) ideologije (anketa št. 41). Elitistični purizem je pojmovan tudi v nevtralnem smislu. Spominja na to, kako bi bilo prav, v najhujšem primeru pa pripelje do frustracij, ko se ljudje bojijo karkoli napisati, ker menijo, da ne bo dovolj dobro (anketa št. 7). Etnografski purizem je omenjen malokrat, a še vedno pretežno pozitivno pojmovan. Ena izmed anketiranih oseb je poudarila, da pri Slovencih že na splošno drži, da kar je domače, je slabo, kar je tuje, pa dobro (anketa št. 16). Že nekoliko skrajnejše je opozorilo, naj se ne uklonimo globaliziranju jezika (anketa št. 20), pa tudi mnenje, da je odnos do slovenščine slabši zato, ker mislimo, da je nihče ne ogroža, v resnici pa jo ogrožamo sami (anketa št. 45). Etnografski purizem pa je tudi negativno pojmovan.

Ob pretirani puristični naravnosti naš jezik ne bi mogel razvijati slovenske terminologije in bi tako izgubil kredibilnost na univerzah, pri čemer anketirana oseba izpostavi tudi Prešernov kritičen odnos do Kopitarjevega usmerjanja piscev k purizmu (anketa št. 5). Reformistični purizem je večinoma negativno pojmovan, večini anketiranih oseb se umetne slovenske besede za nove izraze na področju tehnologije enostavno ne zdijo sprejemljive (anketa št. 42). Prav tako se jim zdi brezpredmetno izumljanje prečiščenih izrazov za besede, ki so se med razvojem jezika že vkoreninile vanj (anketa št. 3). Reformistični purizem ima, kot meni nekaj anketiranih oseb, pozitivno vlogo le tedaj, ko zadeva razvijanje slovenske terminologije (anketa št. 5). Arhaizirajoči purizem je omenjen najmanj pogosto in največkrat nevtralnno pojmovan. Na eni strani gre, kot meni večina anketirancev, za ohranjanje stabilnosti knjižnega jezika in na drugi za prepovedovanje novosti in sprememb (anketa št. 20). Pojmovan je tudi negativno, in sicer kot zaviranje razvoja (anketa št. 38), ena izmed anketiranih oseb je opozorila, da je treba iti v korak s časom in za določene predmete sprejeti tuja poimenovanja (anketa št. 15). Pozitivnih odzivov na arhaizirajoči purizem ni.

S pomočjo rezultatov ankete sem torej preverila Thomasovo teorijo in jo potrdila. Ob analiziranju popravkov pa se je hkrati pokazalo, da sta notranje motivirani in zunanje motivirani purizem v primeru knjižnega jezika neločljivo povezana. Germanizmi in srbohrvatizmi, ki so (bili) ustaljeni v govorjenem jeziku, so v kodificiranih jezikovnih priročnikih navadno označeni kot pogovorni ali pa so časovno ali/in frekvenčno zaznamovani. Včasih je pripisana nevtralnejša ustreznica, nekateri pa so zaznamovani z oznakama nepravilno ali prepovedano. Tu gre torej po mojem mnenju za povezovanje ksenofobičnega z elitističnim purizmom. Hkrati se bom dotaknila tudi problematike slenga (ko gre za prevzete besede) in nasploh modernosti prehajanja govorjenega jezika v knjižni. Na drugi strani je treba izpostaviti na novo prevzete besede in s tem (ne)učinkovitost reformističnega oz. arhaizirajočega in tudi etnografskega purizma, ki so sicer prav tako povezujejo s ksenofobičnim purizmom. Slovenska ustreznica je v primerjavi z novim tujim izrazom (ne)upravičeno pojmovana kot zastarela ali/in premalo »kultivirana«, za neologizme pa je značilno oteženo uveljavljanje v rabi, kar se

spet povezuje s problematiko elitističnega purizma. Pojavlja se tudi problem zapisa, kar je značilno za prevzete izraze iz latinščine v *AV* in *DSO*. Kdaj so puristični posegi še sprejemljivi, do kod lahko sežejo na posameznih jezikovnih ravnanjih in kdaj gre že za oddaljitev od rabe, sem poskušala preveriti ob primerih, na katere sem naletela med opravljanjem lektorskega dela za *AV*, *DSO* in *TE*.

2 Opis gradiva: *Arheološki vestnik* in *Dolgoročne spremembe okolja*

2.1 Vrsta medija

Podatki o *AV* so dostopni tudi na spletu, revija sicer izhaja v tiskani obliki. Izdajatelj je Založba ZRC. Kot lektorica sem navedena na kolofonu. Enako velja tudi za publikacijo *DSO*. Revija *AV* vključuje besedila s področja arheologije (*AV*) ter s področja arheozoologije in arheobotanike itd. (*DSO*) na drugi strani. Članki so znanstveni, v povprečju obsegajo 10 strani, avtorji so različni. Najkrajše besedilo (knjižni uvodnik) obsega stran in pol, najdaljše je besedilo z naslovom **Stiško prazgodovinsko naselje**, ki ima čez dvesto strani. Ker je preobsežno, ga za obravnavo nisem izbrala. Imam dve naročnici, in sicer naročnico 1 pri reviji *AV* in naročnico 2 za publikacijo *DSO*. Poleg domačega strokovnega izrazja prevladujejo v člankih največkrat latinski internacionalizmi ter globalizmi iz angleščine.

2.2 Sporočevalec, naslovnik

Sporočevalci so po izobrazbi doktorji arheoloških znanosti oz. v publikaciji *DSO* hkrati tudi arheozoologi in arheobotaniki. Poljudnoznanstvenosti se, kot je

poudarila naročnica 1, namerno izogibajo. Poljudnoznanstveni jezik se namreč uporablja, ko je treba z vsebino znanstvenih ali visokostrokovnih del seznaniti širše kroge, ki jim znanstveno besedilo že zaradi svoje znanstvenosti ni dostopno (Toporišič 2000: 29). Obravnavani publikaciji sta torej namenjeni ožjemu krogu ljudi, namreč strokovnjakom z vseh omenjenih področij in tudi študentom. Za besedila takšne vrste je značilno, da »avtor (ki je sicer lahko znanstvenik) nastopa kot človek, vreden zaupanja [...] vednost je sporočena, ne da bi jo bilo treba posebej utemeljevati« (Skubic 1995: 159). »Strogost logičnih pravil za znanstveno besedilo uvaja tudi formalne zahteve, kar je za problematiko zvrstnosti tudi bistveno. Ker so miselne operacije spoznavanja novih vednosti težke, mora biti znanstveno besedilo sestavljeno kar se da pregledno [...] Zastranitve in stilistične inovacije niso zaželeno, ker bi odvrčale pozornost od bistva – čiste spoznavne funkcije besedila. Ker se slog nikakor ne skuša prebijati v ospredje, je govor praviloma izrazito zborn, torej podrejen splošnim konvencijam in niti slogovno inovativen niti zemljepisno-socialno zaznamovan [...] Naslov besedila skuša čim popolneje izraziti predmet obravnave« (prav tam, 160).

2.3 Politika uredništva

V **Navodilih piscem** (AV) je vloga lektorja natančno določena:

Če avtor odda lektorirano besedilo, naj navede tudi ime in priimek lektorja. Uredništvo poskrbi za osnovno lekturo besedila, avtorji pa so dolžni sodelovati v procesu lektoriranja in urejanja članka. Zaželeno je, da avtorji korekture opravijo v treh tednih (<http://av.zrc-sazu.si/Si/navodila.html>).

Že ko sem začela opravljati prve lekture, me je naročnica 1 opozorila, da je način navajanja literature določen v **Navodilih piscem**, in sicer tako:

... (Ciglencečki 1992, 57 ss) ...

... (Horvat 1990, pril. 2) ...

Zaradi prostorske stiske so vejice med določenimi številkami zapisane stično, enako velja za dvopičje pri merilu, tako v **Navodilih piscem**:

Primer: ...Med redke najdbe sodijo dobro ohranjene železne brzde (t. 12: 1; 13: 2,3,8; 16; 18; sl. 2: 4,5; 3; 4; pril. 3)...

T. 15: Strmec nad Belo Cerkvijo. Grobišče Košak B, grob 1. 1,3 železo; 2 železo in bron. M. 1,2 = 1:2; 3 = 1:4.

Pril. 1: Karta bronastodobnih najdišč. M. = 1:250.

Beil.1: Karte der bronzezeitlichen Fundorte. M. = 1:250.

Uveljavljena je latinska oblika *et al.*, naročnica 2 se je name obrnila z vprašanjem, ali naj uporabljajo tudi obliko *s sod*,² ki sem jo preverila na korpusu *Gigafida*, kjer se je potrdilo, da je oblika *s sod*. redkejša. Hkrati sem opozorila, naj uporabljajo le eno izmed različic, saj je najvažnejša poenotenost. Predlagala sem tudi domačo ustreznico *idr.* (Hladnik 2002: 220), vendar je naročnica 2 vztrajala pri *et al.*³

² Pozdravljeni,

Hvala, ne vem, ce imamo enoten dogovor, ampak 'et al.' se veliko uporablja. V navodila za avtorje sem dala primer z 'et al.', ampak ker so nekateri avtorji vseeno uporabili 's sod.', sem hotela razcistit, kaj o tem mislite lektorji (naročnica 2, osebna komunikacija, 20. 2. 2012)

³ Avtorji prihajamo z zelo razlicnih raziskovalnih podrocij z razlicnimi navadami (tisti ki vec objavljamo v angleščini in/ali v naravoslovju, smo obicajno bolj navajeni na 'et al.')

Sla sem pogledat knjige iz serije 'Opera Instituti Archaeologici Sloveniae', kjer bodo objavljeni ti prispevki. Dosedanje knjige, ki so sicer vecinoma dvojezicne (mi pa bomo imeli samo angleske abstracte), tako v slovenskem kot angleskem besedilu uporabljajo 'et al.'. Bi bilo zelo narobe, ce bi uporabljali 'et al.'...? (naročnica 2, osebna komunikacija, 20. 2. 2012).

3 Gradivo: *Arheološki vestnik in Dolgoročne spremembe okolja*

3.1 Lektorski posegi

3.1.1 Besedoslovna ravnina

V obravnavanih besedilih se kaže težnja po podomačevanju, rezultat katere je t. i. prevajanje po morfemih oz. v tem primeru pomenski kalk. Ko gre za termin, ga uvrščam pod besedoslovno ravnino. Pod tem podpoglavjem obravnavam po P. Stanek tudi zapis skupaj ali narazen, ki se sicer kaže na izrazni ravnini in je zato stvar pravopisa. Toda v vseh tu obravnavanih primerih gre za besedotvorno problematiko, torej posledico neustaljenosti prevzetega izrazja.

3.1.1.1 Zapis skupaj ali narazen

V besedilu z naslovom **Dendrokronologija in njena uporabnost za rekonstrukcijo paleookolja** se je pojavil problem podredne zloženke z nepridevniškim obrazilom (gl. poglavje Lektorske pomote/napake, str. 42):

Nelektorirano besedilo	Lektorirano besedilo	Objavljeno besedilo
Ker na rast drevesa in nastanek ter lastnosti branike vpliva tudi klima, lahko pod določenimi pogoji trdimo, da so ti podatki nadomestni ali »proxy« podatki za merjene klimatske podatke.	Ker na rast drevesa in nastanek ter lastnosti branike vpliva tudi klima, lahko pod določenimi pogoji trdimo, da ti podatki iz drevesnih branik oz. »proksipodatki« nadomeščajo merjene klimatske podatke.	Ker na rast drevesa in nastanek ter lastnosti branike vpliva tudi klima, lahko pod določenimi pogoji trdimo, da ti podatki iz drevesnih branik oz. "proksipodatki" nadomeščajo merjene klimatske podatke.

Moj predlog »proksipodatki« – zloženska po vzorcu videoposnetek – je bil sprejet. Kot navaja Košmrljeva (2009: 60), srečujemo tujo obliko nekaj časa med navednicama, kar pomeni, da gre v tem primeru (vsaj zaenkrat) za neustaljen izraz. V korpusu *Gigafida* (<http://www.gigafida.net/>) sem zasledila en sam primer tovrstnega poimenovanja:

Za obdobje pred uporabo inštrumentov, kot meteorologi v strokovnem jeziku imenujejo dobo pred začetkom meritev, se moramo zanašati na posredne priče o podnebjju, tako imenovane »proksipodatke« (Delo 2000).

Srečala sem se tudi s problematiko zloženk iz dveh samostalnikov, pri čemer je prvi del zloženske izkratični. Logarjeva (2005: 220) navaja, da se »kratice namreč kot podstava za nova poimenovanja zlasti povezujejo s samostalniki, in sicer tako, da ta samostalnik natančneje določajo, so torej njegov [samostalniški] prilastek. Vse kratice so v slovenščini samostalniki in po zgoraj navedenem pravilu bi morale kratice kot prilastki stati za samostalniškim jedrom, npr. omrežje UKV, kartica SIM. Pa vemo, da zopet ni tako. Pišemo in govorimo o UKV-omrežju, SIM-kartici, DVD-predvajalniku, TV-zaslону, RTF-dokumentu itd. Če pišemo tako, kot je bilo pravkar storjeno tu (torej z vezajem), smo to storili sistemsko in pravopisno pravilno«. Kot sem opazila, so v nelektoriranih besedilih *AV* in *DSO* takšne kratice največkrat stale na levi strani. Daljša (večbesedna) poimenovanja

tako zapisujem z vezajem, pri krajših poimenovanjih pa se odločam za desni prilastek, npr. način RTK, tehnologija LIDAR. Popravek sem utemeljila takole: Kratica na vzglasju je del besede, zato jo z nekratičnim delom povezuje vezaj.

Nelektorirano besedilo	Popravek
Prikazana je tudi uporabljena metoda dokumentiranja, predvsem postopkov razpačevanja (t. i. rektificiranja) fotografij in 3R laserskega snemanja.	Prikazana je tudi uporabljena metoda dokumentiranja, predvsem postopkov razpačevanja (t. i. rektificiranja) fotografij in 3R-laserskega snemanja.

3.1.1.2 Zvrstna in stilna vrednost besed: prevzete besede

Besedilo **Novi podatki o paleolitskem in paleontološkem najdišču v kamnolomu Črni Kal in fosilna kost z vrezi iz kamnoloma Črnotiče nad Kopro**m:

Nelektorirano besedilo	Lektorirano besedilo
Kljub indicem v plasteh 4, 8, 13/a in 13/e je bil edino v plasti 10 odkrit izdelek človeka, ki ga, takrat še opredeljenega kot ročna konica, Brodar pripiše "srednjemu paleolitiku in sicer moustérienski kulturni stopnji [...] že polno razviti moustérien." (Brodar 1958, 320).	Kljub indicem v plasteh 8, 13/a in 13/e je bil le v plasti 10 odkrit izdelek človeka, ki ga, takrat še opredeljenega kot ročna konica, Brodar pripiše "srednjemu paleolitiku, in sicer moustérienski kulturni stopnji [...] že polno razviti moustérien." (Brodar 1958,

Po *SP 2001* je **edíno** izvzem. člen. (í) *samo*: Vse je pogorelo, ~ hlev je ostal; ~ vi nas lahko rešite; poud.: samo in ~ on; ~ pravi. Kot nevtralnejša ustreznica je predlagan protivni izvzemalni veznik *samo*. Svoj popravek sem utemeljila z zapisom, da *edino* deluje pogovorno, pri čemer se nisem zavedala, da gre za

južnoslovanski vpliv. Lektor tako torej večkrat naleti na problem posredno identificiranih srbohrvatizmov (gl. poglavje Lektorjevo sodelovanje z avtorjem/urednikom, str. 58).

3.1.1.3 Kalkirane besede: Pomenski kalki

Znanost se pospešeno razvija in pri tem nastajajo nova področja, od katerih ima vsako svoj strokovni jezik z množico novih izrazov (Vesel Košmrlj 2009: 63). Pri obeh publikacijah, *AV* in *DSO*, si prizadevajo za slovenjenje terminov, kar se kaže tudi v besedilu z naslovom **Franz Mandl** (s prispevkom Gerharda W. Mandla): *Felsbilder. Österreich - Bayern. Nördliche Kalkalpen*:

Nelektorirano besedilo	Popravek
Prikazana je tudi uporabljena metoda dokumentiranja, predvsem postopkov razpačevanja (t. i. rektificiranja) fotografij in 3R laserskega snemanja.	Prikazana je tudi uporabljena metoda dokumentiranja, predvsem postopkov razpačevanja (t. i. rektificiranja) fotografij in 3R-laserskega snemanja.

Ker sem se z izrazom *razpačevanje* srečala prvič, sem o njem povprašala avtorja.⁴

⁴ Pozdravljeni,

trenutno lektoriram vaš tekst in me zanima, kaj ste mislili z izrazom *razpačevanje*. Gre za opis postopka, ki je obraten od *popačenja*? Se ta izraz uporablja znotraj vaše stroke (v slovarjih in korpusu ga namreč ne zasledim)? Prilagam delček (nelektoriranega) besedila: Prikazana je tudi uporabljena metoda dokumentiranja, predvsem postopkov **razpačevanja** (t. i. **rektificiranja**) fotografij in 3R laserskega snemanja. Najlepša hvala za pojasnilo (lektorica, osebna komunikacija, 15. 02. 2012).

Pozdravljeni,

gre za slovenjenje angleškega izraza "rectification", ki ga je v slovenščino za potrebe arheološkega strokovnega jezika vpeljala Darja Grosman v znanstvenem članku. Ker slovenjenje ni samoumevno, sem v oklepaju dodal tujko, (t. i. rektifikacija). Interpretacija "opis postopka, ki je obraten od *popačenja*" je pravilen (avtor, osebna komunikacija 15. 02. 2012).

3.1.2 Skladenjska ravnina

Pod skladenjsko ravnino sodijo kalkirani stavčni vzorci, v tem primeru dobesedni prevod. Lektorjeva naloga je, da tujejezično strukturo prepozna in jo odpravi.

3.1.2.1 Kalkirani stavčni vzorci: Dobesedni prevod

V besedilu **Dendrokronologija in njena uporabnost za rekonstrukcijo paleookolja** me je zmotil stavek *programska oprema teče*. Gre za sicer na prvi pogled manj opazen znotrajjezikovni proces, pri katerem se slovenske jezikovne strukture zamenjujejo z neslovenskimi (Vesel Košmrlj 2009: 60). V tem primeru je glagol teči kalk iz angleščine – *software is running*. Pisala sem avtorju, ki je nato predlagal izraz *je nameščena*.

Nelektorirano besedilo	Lektorirano besedilo	Objavljeno besedilo
Meritve se ponavadi opravlja z ročno merilno mizico priključeno na računalnik (npr. sistem LINTAB), kjer teče ustrezna programska oprema.	Meritve se ponavadi opravlja z ročno merilno mizico, priključeno na računalnik (npr. sistem LINTAB), kjer je nameščena ustrezna programska oprema.	Meritve se ponavadi opravlja z ročno merilno mizico, priključeno na računalnik (npr. sistem LINTAB), kjer je nameščena ustrezna programska oprema.

3.2 Lektorske pomote/napake

Ko je bil moj popravek pomanjkljiv ali odveč, je bila presoja obeh naročnic in avtorjev v okviru AV in DSO, seveda, kadar so se odzvali na popravke ali pa je bilo to razvidno iz tistih besedil, ki so bila objavljena, navadno boljša kot moja. Dogajalo pa se je, da so določene popravke, ki so bili utemeljeni, kljub njihovim pomanjkljivostim oz. redundanci upoštevali. Tako so bili nepotrebni popravki (če že niso bili napačni) marsikdaj vzrok za nove napake. Hkrati prilagam tudi napake, ki sem jih opazila ob vnovičnem pregledu.

3.2.1 Izrazna in oblikoslovna ravnina

V knjižnem uvodniku z naslovom **Martina Paul: Fibeln und Gürtelzubehör der späten römischen Keiserzeit aus Augusta Vindelicum/Augsburg** sem naletela na prevzeto lastno ime, katerega zapis v slovenščini (še) ni ustaljen. Po *Pravilih SP 2001* (paragraf 858) nekatera večbesedna poimenovanja lahko sklanjamo, in sicer glede na to, ali imamo pri njih občutek, da so sestavine imenovalniške ali ne. V komentarju (Ali *Avgusta Vindelikum* ali *Augusta Vindelicum*. Predlagam slednje, ker je več primerov.) bi hkrati morala opozoriti na doslednost. Poleg tega je treba pomisliti tudi na možnost sklanjanja obeh delov imena, kar je bilo v samem besedilu sicer že poenoteno. *Augusta* namreč deluje kot samostojna sestavina, zato se zdi sklanjanje smiselno.

Nelektorirano besedilo	Lektorirano besedilo
<i>v Avgusti Vindelikum</i>	<i>v Augusti Vindelicum</i> <i>(v Avgusti Vindelikum ali v mestu Augusta Vindelicum)</i>
<i>v Augusti Vindelicum</i>	

Popravek torej ni bil najboljši, saj bi za citatni zapis morala opustiti sklanjanje (torej v mestu *Augusta Vindelicum*), če bi hotela sklanjati, pa bi morala podomačiti tudi zapis (v *Avgusti Vindelikum*). Druga rešitev je ustrežnejša, ker ni potrebno dodatno pojasnilo v *mestu*. Prednost takšnemu zapisu dajejo tudi *Pravila SP 2001*, kjer je navedeno, da naj bi se vsa latinska imena podomačevala v pisavi (paragraf 1073).

3.2.2 Besedoslovna ravnina

Pri *AV* in *DSO* sem oklevala ob zapisu prevzetih besed in nisem poenotila zapisa priredne zloženke. Hkrati sem skušala uveljaviti določene izraze, čeprav so znotraj knjižnega jezika zaznamovani.

3.2.2.1 Pisanje skupaj ali narazen

V besedilu *Corpus inscriptionum Latinarum II²/14* so ostali številni pomanjkljivi popravki:

Ta imponantna monografija, najnovejši zvezek **folio formata** nove izdaje španskega dela Mommsenov Korpus latinskih napisov (*CIL II*), obsega napise mesta Tarakone (*Tarraco*, zdaj Taragona).

Izraz *folioformat* bi morala po *SP 2001* zapisati skupaj, saj gre za podredno zloženko z nepridevniškim določilom, ki ga sicer problematizirata Dobrovoljc in Jakop (gl. poglavje Lektorske pomote/napake, str. 42). V besedilu z naslovom **Dolgoročen vpliv človeka na biotsko raznovrstnost: Primerjava fitocenoloških in palinoloških rezultatov (Bela krajina)** se je pojavila težava pri

zapisu izraza *kvaziekvilibrium*,⁵ ki ga raba v slovenščini takrat ni izkazovala. Po *SP 2001*: kvázi.. prvi del podr. zlož. (a) |laži..| kvázikultúra, kvázistrokovnják. Zapis z vezajem verjetno izvira iz angleščine. Toda ker sem takšen zapis predlagala naknadno, primer ni bil upoštevan:

Nelektorirano besedilo	Poslana različica brez popravka	Popravek, poslan po elektronski pošti	Objavljeno besedilo
Nastanek negozdne, odprte krajine je bil hiter in zaradi gospodarjenja se je ustvaril nek kvazi-ekvilibrium , ki pa se ob opuščanju gospodarjenja hitro spremeni.	Nastanek negozdne, odprte krajine je bil hiter in zaradi gospodarjenja se je ustvaril nekakšen kvazi-ekvilibrium , ki pa se ob opuščanju gospodarjenja hitro spremeni.	kvaziekvilibrium	Na-stanek negozdne, odprte krajine je bil hiter in zaradi gospodarjenja se je ustvaril nekakšen kvazi-ekvilibrium , ki pa se ob opuščanju gospodarjenja hitro spremeni.

⁵ Poleg tega me še zanima, če znotraj stroke vsi zapisujete "kvazi-ekvilibrium" (z vezajem) (str. 6)? Slovenski pravopis namreč napotuje na pisanje skupaj, npr. kvazikultura (ker gre za podredno zloženko z nesklonljivim prvim delom), torej "kvaziekvilibrium" (lektorica, osebna komunikacija, 10. 3. 2012).

Govorila sem z Urbanom ni dogovora glede uporabe vezaja za kvaziekvilibrium in ga bova popravila kot ste predlagali (naročnica 2, osebna komunikacija, 12. 3. 2012).

3.2.2.2 Stilna in zvrstna vrednost besed: Prevzete besede in knjižni jezik

V članku **Sledovi rimskodobne poselitve na Grubljah pri Vipavi** sem na podlagi laične preference (po Bizjak 2010: 85) glagol *biti* zamenjala z glagolom *nahajati se*, ki je po *SP 2001* odsvetovan: **nahájati** -am nedov. -ajóč, -áje; -an -ana; nahájanje (á) **nahájati se** -am se (á) publ. V knjigi se ~ajo napake → *so*. Kalin Golob (2003: 102) opozarja, da novinarji zadnja leta skorajda več ne uporabljajo glagola *biti*; *nahajati* je nedovršni glagol k dovršnemu *najti*, *nahajati se* pa je germanizem (*sich befinden*).

Nelektorirano besedilo	Lektorirano besedilo	Objavljeno besedilo
Obdelovalni horizont, ornica, vključuje prodnato sedimentno osnovo, pod njim pa je že peščeno muljasti prod.	Obdelovalni horizont, ornica, vključuje prodnato sedimentno osnovo, pod njim se že nahaja peščeno muljasti prod.	Obdelovalni horizont, ornica, vključuje prodnato sedimentno osnovo, pod njim že leži peščeno-muljasti prod.

Avtorica je kasneje izbrala nevtralnejšo rešitev »že leži«.

Kot piše Košmrljeva (Vesel Košmrlj 2009: 76), je prav, »da lektorji odpravljajo prevzete besede, ki se avtorjem zapišejo«. Zamenjava besede *trend* v članku z naslovom **Dolgoročen vpliv človeka na biotsko raznovrstnost: Primerjava fitocenoloških in palinoloških rezultatov (Bela krajina)** pa je nekoliko problematična. V *SP 2001* je izraz *trend* zaznamovan s kvalifikatorjem publ.: trénd -a m (ě) ~ izvoza, zaposlovanja *gibanje, usmeritev*; publ. modni ~i modne *težnje, usmeritve*. Ker naj bi po *SP 2001* šlo za izraz, ki ne ustreza mediju, sem ga nadomestila z nevtralno *težnjo*. Avtor je popravek sicer upošteval, pozneje pa sem začela razmišljati, da je bil pravzaprav nepotreben, saj se tudi znotraj slovenistične stroke razpravlja o jezikovnih *trendih*.

Nelektorirano besedilo	Popravek	Objavljeno besedilo
V zadnjih desetletjih lahko opazimo trend zaraščanja gozdnih površin in palinološka pestrost v teh zgodnjih sukcesijskih fazah naraste do 27.	V zadnjih desetletjih lahko opazimo težnjo po zaraščanju gozdnih površin in palinološka pestrost v teh zgodnjih sukcesijskih fazah naraste do 27.	V zadnjih desetletjih lahko opazimo težnjo po zaraščanju gozdnih površin in palinološka pestrost v teh zgodnjih sukcesijskih fazah naraste do 27.

3.2.3 Pomenska ravnina

V AV in DSO sem predvsem v času, ko sem začela prejemati prva besedila, v avtorjev slog velikokrat posegala tudi zato, ker se mi je zdel »tuj«.

Besedilo *Corpus inscriptionum Latinarum* II²/14:

Nelektorirano besedilo	Lektorirano besedilo	Popravek
To je poleg dejstva, da je knjiga v latinščini, največji primanjkljaj nove izdaje korpusa latinskih napisov, pač pa je treba poudariti, da zvezek vsebuje zelo lepe fotografije napisov, če so le rimski kamni ohranjeni, sicer pa tudi dobre risbe tistih napisov, ki so slabo ohranjeni, kot tudi skice tistih, ki so izgubljeni, če so le bile kdaj v preteklosti napravljene.	To je poleg dejstva, da je knjiga v latinščini, največji primanjkljaj nove izdaje korpusa latinskih napisov. Treba pa je poudariti, da zvezek vsebuje zelo lepe fotografije napisov s tistih rimskih kamnov, ki so se le uspeli ohraniti, sicer pa dobre risbe slabo ohranjenih napisov ter skice tistih, ki so izgubljeni, če so le bile kdaj napravljene v preteklosti.	To je poleg dejstva, da je knjiga v latinščini, največji primanjkljaj nove izdaje korpusa latinskih napisov, pač pa je treba poudariti, da vsebuje zvezek zelo lepe fotografije napisov, če so le rimski kamni ohranjeni, sicer pa tudi dobre risbe slabo ohranjenih napisov, kot tudi skice tistih, ki so izgubljeni, če so le bile kdaj v preteklosti napravljene.

Komentar avtorice (osebna komunikacija, 18. 3. 2013) : [...] nekateri [popravki] korigirajo stil pisanja, ki se lahko šteje za osebno noto in je stvar avtorja. V komentarju 47. (Pretirana čustvenost, zato sem uporabila nevtralnejša jezikovna sredstva (upam, da sem ohranila vse informacije) sem torej subjektivno ovrednotila avtorčin slog, ki kot tak ni potreboval popravkov.

Besedilo *Corpus inscriptionum Latinarum II*²/14:

Nelektorirano besedilo	Lektorirano besedilo	Popravek
Razcvetela se je v času Avgusta, ko je bilo zgrajenih veliko število javnih zgradb, med drugim tudi cesarskemu kultu posvečeno svetišče; mesto je imelo dva formuma (enega provincijskega), amfiteater in gledališče. Od nekdanj je bilo izjemnega pomena njeno pristanišče.	Razcvetela se je v času Avgusta, ko je bilo zgrajenih veliko število javnih zgradb, med drugim tudi cesarskemu kultu posvečeno svetišče; mesto je imelo dva foruma (od tega en provincijski), amfiteater in gledališče, izreden pomen pa je imelo od nekdanj tudi pristanišče.	Razcvetela se je v času Avgusta, ko je bilo zgrajeno veliko število javnih zgradb, med drugim tudi svetišče, posvečeno cesarskemu kultu; mesto je imelo dva foruma (enega provincijskega), amfiteater in gledališče. Od nekdanj je bilo izjemnega pomena tudi mestno pristanišče.

V istem besedilu, ki sem ga lektorirala med prvimi, tudi ni bilo jasno, na kaj se nanaša *njeno*, zato sem poskušala preoblikovati poved, vendar sem hkrati napravila neupravičen poseg v avtorčin slog. Ustrezen je le namen sicer nepotrebnega popravka (Združila sem stavke, da bi bila vsebina bolj povezana.).

3.3 Lektorjevo sodelovanje z avtorjem/urednikom

3.3.1 Besedoslovna ravnina

Pod besedoslovno ravnino uvrščam tudi pisanje skupaj in narazen, ki je sicer stvar izrazne ravine, a hkrati tudi besedotvorna problematika (gl. poglavje Lektorski

posegi na str. 21). Ko pa gre za (še) neustaljen zapis, se je bolje obrniti na urednika oz. avtorja, da se lektor seznaní z morebitnimi dogovori znotraj uredniške politike. Sem spada tudi uporaba izrazov, ki jih pravopis sicer dovoljuje, vendar bi v določenih kontekstih delovali zaznamovano.

3.3.1.1 Stilna in zvrstna vrednost besed: Knjižno besedišče in prevzete besede

V besedilu z naslovom **Sledovi rimskodobne poselitve na Grubljah pri Vipavi** sem opazila izraz *oljka* (v pomenu *olive*), avtorica besedila je namreč Primorka. *SP 2001* navaja samo primer za *oljko* v pomenu sadeža: óljka -e ž (ó) obirati ~e. V SSKJ sta navedena oba pomena: óljka -e ž (ó) 1. južno drevo ali njegovi jajčasti, koščičasti sadovi, iz katerih se pridobiva olje: gojiti, obirati oljke; nasadi oljk; pridelek oljk. Po Skubicu (1995: 156) znanstveni govor ne bi smel biti socialno-zemljepisno zaznamovan, v tem primeru pa gre za varianto, zato sem jo obdržala. Poleg tega je pomen razviden iz samega konteksta:

Lektorirano besedilo
K amfori oblike Schörgendorfer 558 sodi odlomek trakastega ročaja (<i>t. 7: 3</i>). Take amfore za transport oljk so izdelovali od avgustejskega obdobja do 2. st. Razširjene so bile na območju Padske nižine, Norika, Panonije in Recije, večinoma jih najdemo v kontekstih 1. st.

4 Opis gradiva: Spletni portal *The Editor*

4.1 Vrsta medija

Spletno mesto, poimenovano *The Editor*, je bilo⁶ podnaslovljeno kot »Spletna revija o življenju s stilom za današnje generacijo« (<http://theeditor.si/urednistvo/>). Leta 2012 je obsegala naslednje razdelke: *Stil (Trendi, Stilist, Vizažist, Fashion Week 2012)*, *Življenje (Avtomoto, Tehnika, Filmi & Glasba, Kulinarika & Potovanja, Umetnost & Oblikovanje, Šport & Fitnes)*, *Užitki (Dogodki, Zabave)*, *Kolumne & Intervjuji, WOW*.⁷ Kot lektorica sem bila navedena pod rubriko *Uredništvo*, in ko sem prenehala delati, je bilo moje ime takoj odstranjeno. Ker ni bilo objavljeno niti v prispevkih, je bila s tem odpravljena vsa odgovornost za lektorsko delo. Najkrajši prispevki, obravnavani v diplomski nalogi, obsegajo le nekaj vrstic, najobsežnejši so intervjuji, ki so dolgi tudi do tri strani. Prispevki so pisani v slovenščini, prevladujejo globalizmi, torej predvsem angleški izrazi. Najproblematičnejša besedila so bila zagotovo tista o modnih trendih, saj se tu pojavljajo (novi) modni izrazi, ki v slovenščini niso ustaljeni oz. jih sploh ni. Najmanj popravkov so zahtevala športna poročila in krajše objave.

4.2 Sporočevalec in naslovnik

Sporočevalec je spadal v generacijo 22–32, večinoma so to bili novinarji, ki so doštudirali na FDV-ju. Označujem le tiste avtorje, s katerimi sem imela največ opravka, torej avtorico 1 (ki hkrati tudi jezikovno pregleduje prispevke drugih avtorjev) in avtorico 2 (*Filmi & Glasba, Trendi, Stilist*). Naslovnik je bil natančno določen, torej vseslovenski, s poudarkom na Ljubljani.

⁶ Revija je v tem času propadla.

⁷ Tu gre za angleško pisavo velike začetnice v naslovih (po Vesel Košmrlj 2009: 60).

Toporišič (2000: 30) navaja, da skušajo publicisti ustreči (vsem) svojim bralcem, zato je publicistični jezik zelo raznolik, in hkrati poudarja, da je za publicistični jezik značilna nekaka posredovalna vloga. Revija je bila namenjena generaciji 18–30, ki študira oz. si gradi kariero v službi in jo poleg aktualnih dogodkov zanima vse, kar je »nekonvencionalno«. Zato je lastnik revije na sestankih neprestano poudarjal, da morajo biti prispevki čim bolj raznoliki in zanimivi, ter med drugim zapovedal tudi nagovarjanje naslovnika v drugi osebi ednine, torej s »ti«. Subjekt namreč nastopa tu kot »vreden zaupanja«; od stopnje zaupanja, ki ga uživa, so močno odvisne strategije, ki jih uporablja. Za učinkovitost tega govora je pomembno, da ima naslovnik govorca vsaj za verodostojnega, če že nima o njem izrazito pozitivnega mnenja (Skubic 1995: 162).

4.3 Politika uredništva

Že samo ime omenjenega spletnega mesta, »*The Editor*«, me je nekoliko zmotilo (ne gre namreč za prevod tujejezične revije, kot je npr. *Cosmopolitan*), saj je bila revija namenjena izključno slovenskemu bralcu. Zato sem kot jezikovna svetovalka, ko je revija še nastajala, želela predlagati izraz, ki bi bil bližji slovenskemu prostoru. Kasneje se je izkazalo, da je bila glavna težava revije premalo zanimiv koncept, kar pa seveda ni v pristojnosti jezikovnega svetovalca. Lektorjeva vloga pri omenjeni reviji tudi ni bila natančneje določena, zato je bilo lektorsko delo marsikdaj ovirano, npr. takrat, ko mi lastnik revije kljub večkratnim opozorilom ni omogočil dostopa do besedil v slikovnih galerijah, s katerimi so bili opremljeni prispevki. Ker sem bila na strani navedena kot lektorica, sem posledično nosila tudi odgovornost za morebitne napake v slikovnih galerijah.

Hkrati je prihajalo tudi do trenj, ko je lastnik revije na uvodnem sestanku zahteval, da morajo biti vsa imena podjetij zapisana z veliko začetnico. Oporekala

sem mu z argumentom, da gre v naslednjem primeru za občno ime, ne ime podjetja, zato naj se piše z malo začetnico:

Objavljeno besedilo	Zavrjnjeni popravek
Najnovejša različica Volkswagnovega Golfa je lažja za kar 100 kg, kar učinkovito zniža porabo goriva.	Najnovejša različica Volkswagnovega golfa je lažja za kar 100 kg, kar učinkovito zniža porabo goriva.

Po *Pravilih SP 2001* se z malo začetnico zapisujejo vrstna poimenovanja industrijskih izdelkov ipd., nastala iz imen podjetij in trgovskih znamk, kadar se ne uporabljajo kot imenovalni prilastki (paragraf 147). Na *Gigafidi* je mogoče najti vse različice:

V tem času so me zvesto in brez nesreče spremljali Renaultova petica, Volkswagnov golf , Renaultov megane, Renaultov scenic, Renaultova laguna, Renaultov safrane in audi A4. (Dnevnik 2007).	Simulator, ki je osnovan na modelu volkswagnovega golfa , bodo prvi začeli uporabljati v avtošoli Jaguar, Martin Žugelj, inštruktor vožnje in zastopnik za prodajo omenjenega simulatorja v Sloveniji, pa upa, da bo naprava kmalu postala stalnica tudi v drugih avtošolah. (Dnevnik 2007).
Tesno povezanost avtomobilskih tovarn s tunerji prav tako dokazujeta podjetji ABT in Irmscher. Ob prvi uradni predstavitvi Volkswagnovega golfa in Oplove vectre karavan sta že predstavili tudi kit zanj (Delo 2003).	Poleg Volkswagnovega Golfa bo nova Opel Astra najbolj v središču pozornosti specializiranih novinarjev in novosti lačne javnosti (Delo Revije 2003).

V nedavnem prispevku celo z izrazom *Volkswagen* v vlogi nepridevniškega določila (po Dobrovoljc in Jakop 2012):

Za Slovenski avto leta 2013 so razglasili **Volkswagen golf**, ki so ga med petimi finalisti zbrali novinarji in člani uredništev Avto magazina, Dela, Dnevnika, Slovenskih novic, Nedeljskega dnevnika, Motorevije, Siola, Vala 202 in Večera (<http://www.dnevnik.si/magazin/svet-vozil/slovenski-avto-leta-2013-je-postal-volkswagen-golf>).

Kot kaže, ni zapis poenoten niti v časopisih. Po Dobrovoljc in Jakop (2011: 39) gre za imena vozil, »posebno vrsto imen industrijskih izdelkov, ki jih pišemo z veliko začetnico. [...] Ta imena povzročajo težave, če s pogosto in dlje časa trajajočo rabo preidejo med vrstna poimenovanja«.

5 Gradivo: Spletni portal *The Editor*

5.1 Lektorski posegi

Pri lektoriranju si je treba prizadevati za pravico do individualnega jezikovnega izraza, dokler je ta usklajen z jezikovnim sistemom in ne presega okvirov obstoječe jezikovne norme [oz. jezikovnih norm, saj ima po Vidovičevi (1991: 18) vsaka jezikovna zvrst svojo normo] posameznih zvrsti, ki je lektorji s svojim delom ne bi smeli (pre)oblikovati. Na strani piscev pa je, da oddajo v lektoriranje besedilo brez tipkarskih napak in drugih malomarnosti (Vesel Košmrlj 2009: 75). Ker sem kot lektorica pristojna tudi za morebitne avtorjeve malomarnosti, bi bilo v *TE* treba doseči razmejitev avtorjevih, urednikovih in lektorjevih nalog ter s tem upoštevanje avtorjevega, uredniškega in lektorskega dela.

5.1.1 Izrazna ravnina

Dogajalo se je, da se je v besedilih pojavljalo kup tipkarskih napak, česar nisem dopuščala, zato sem avtorje pozivala, naj preberejo za sabo. Avtorji so bili sicer izrazito antipuristično naravnani, hkrati pa niso bili pripravljeni upoštevati norme tujega jezika. Stanje se je po večkratnih opozorilih sicer izboljšalo, razen pri avtorici 1, ki je pogosto nepravilno zapisovala npr. imena znanih oseb, tako v prispevku z naslovom **Luksuzni nakit, ki ga je nosila že Jackie Kennedy**:

Nelektorirano besedilo	Objavljeno besedilo
Luksuzen nakit, ki ga je nosila že Jacky Kennedy	Luksuzni nakit, ki ga je nosila že Jackie Kennedy

V nekaterih besedilih se je pojavljal citatni zapis tujejezičnih lastnih imen, čeprav je povsem jasno, da obstaja poslovenjena različica, kot npr. v prispevku **UEFA Euro 2012**:

Nelektorirano besedilo	Popravek
Mesta, ki bodo gostila tekme, pa so Gdansk, Kiev, Lviv , Poznan, Varšava in Vroclav.	Tekme bodo gostila mesta Gdansk, Kijev, Lvov , Poznan, Varšava in Vroclav.

V obeh primerih gre očitno za citatni zapis, prevzet iz angleščine, pri čemer kaže, da ohranjajo Angleži izvorni ukrajinski zapis *Lviv*. Tu se znova kaže antipurizem, ki je posledica nekritičnega povzemalnega prevajanja.